

Nyt fra Sprognævnet

1997/4 december

Indhold

Artikler

- [Paparazzo](#)
- [Aabenraas plads. En dokumentation.](#)
- [Sprognævnet - hvem er det?](#)

Spørgsmål og svar

- [Artist](#)
-

Paparazzo

Sprognævnet er i forbindelse med dødsulykken i Paris den sidste dag i august i år hvor den britiske prinsesse Diana omkom, flere gange blevet spurgt om betegnelsen på den slags pressefotografer som blev centrale figurer ved den lejlighed. Vi er både blevet spurgt om hvad ordet betyder, hvad det kommer af, og hvordan det bøjes.

Paparazzo på italiensk - La dolce vita

Paparazzo er oprindeligt navnet på en fotograf i Fellinis film *La dolce vita* (Nationalencyklopedin, bd. 14, 1994, s. 601) fra 1960 (nogle kilder siger: 1959) der havde specialiseret sig i billeder af kendte personer. Med dette udgangspunkt overgik ordet senere til almindeligt substantiv med betydningen 'sensationsfotograf, skandalefotograf' (Munksgaards Italiensk-Dansk Ordbog, 1997, s. 442).

Tirsdag den 2. september bragte dagbladet Information en artikel af Reuters korrespondent Philip Pullella om den særlige form for pressefotografer som efter Fellinis film fik navnet *paparazzi*, og deres historie. Ifølge Information begyndte det hele i 50'erne, altså før Fellinis film. Også dengang, da »det søde liv« udfoldede sig i Rom, jagtede fotograferne celebre personer: amerikanske filmstars, afsatte konger og andre berømtheder.

Reuters korrespondent havde interviewet den italienske fotograf Tazio Secchiaroli, som ifølge artiklen i Information var inspiration for Fellini, og som selv skulle blive verdens første paparazzo. Det skete ved at han og hans kolleger ændrede taktik fra at tage de

smukt opstillede billeder som berømtederne gerne identificerede sig med, til at tage overraskelsesbilleder af dem i situationer som de bestemt ikke brød sig om at få foreviget. Information nævner som det første eksempel et billede af Egyptens afsatte konge da han rasende vælter et bord i en restaurant.

I dag nøjes paparazzi ikke med at tage tilfældige overraskelsesbilleder; de opfører sig, som en anerkendt italiensk fotograf siger til Reuters korrespondent, mere som hemmelige agenter. De dukker pludselig op, og så går den vilde jagt, hvis altså berømtederne forsøger at stikke af.

Det tidligste ordbogsbelæg vi kender på ordet *paparazzo*, stammer fra den italienske ordbog Bruno Migliorini: *Parole nuove*, 1963, hvor der står: »Voce scherzosa, per 'fotografo'«, altså: »spøgefuldt ord for 'fotograf'«. Ordbogen oplyser videre at det blev dannet af Fellini som øgenavn, efter denne oplysning altså ikke som almindeligt efternavn, til hovedfotografen i *La dolce vita*.

Paparazzo på dansk

Sprognævnets tidligste citat med ordet stammer fra 1987 og drejer sig aktuelt nok om den engelske kongefamilie. Det står i en artikel i Berlingske Tidende med overskriften »Narrestreger og de royales børn«:

Britiske kongelige er konstant mål for paparazzierne og Europas skandaleblade, som ikke blot er villige til at forfalske billeder af en nøgen prinsesse Diana, men også opdigte historier om .. en kongelig hang til narkotika. (Berlingske Tidende 5.7.1987).

Vores næste citat bekræfter opfattelsen af disse fotografer som hemmelige agenter der fotograferer berømte personer netop i det øjeblik hvor de mindst ønsker at blive taget:

Det er det italienske sprog, der har leveret udtrykket *paparazzi* om den type fotografer, der hænger i træerne og sidder bag hver busk for via telelinse at knipse lige netop det billede, som berømte mennesker absolut ikke vil have publiceret af sig selv. (Politiken 5.7.1995).

Ovenstående citater viser at der er nogen uenighed om det italienske ord *paparazzos* form og bøjning på dansk. På italiensk har det singularisformen (entalsformen) *paparazzo*, pluralis (flertal) *paparazzi*. Det svarer til den danske bøjning af andre italienske ord som *konto* (singularis) - *konti* (pluralis). Det er formentlig den oprindelig italienske pluralisform artiklen i Politiken har valgt, mens Berlingske Tidende har brugt den mere almindelige danske pluralisendelse *-er* og skrevet *paparazzier*, svarende til en singularisform *paparazzi*. Man kunne naturligvis også forestille sig pluralisformen *paparazzoer* svarende til *kontoer*, som jo også er tilladt, og *dacapoer*, som er den eneste tilladte pluralisform på dansk.

Så længe ordet ikke er indarbejdet i dansk, vil Sprognævnet ikke lægge sig endeligt fast på én bestemt af disse former. Men da den form som er i overensstemmelse med det långivende sprog, i reglen nyder højest prestige, kan man indtil videre med sindsro skrive singularis *paparazzo*, pluralis *paparazzi*.

Aabenraas plads. En dokumentation

En gruppe borgere fra Aabenraa med amtsborgmester Kresten Philipsen og byens borgmester, Jørgen Witte, i spidsen tog torsdag den 18. september til København for at demonstrere på Christiansborg Slotsplads. Formålet med demonstrationen var at få ændret de danske alfabetiseringsregler sådan at det gamle å-tegn, *Aa/aa* (dobbelt-*a*) - som i fx *Aabenraa*, ikke længere skulle stå sidst i alfabetet sammen med det almindelige å-tegn, *Å/å* (bolle-å), men i stedet skulle flyttes op foran i alfabetet og dér placeres som *a + a*.

Baggrunden for Aabenraaborgernes tur til København var bl.a. en korrespondance gennem de foregående to år med Dansk Sprognævn og Kulturministeriet. I det følgende fremlægger vi de vigtigste dokumenter i sagen så læserne har mulighed for at danne sig et indtryk af såvel Aabenraas som Dansk Sprognævns og Kulturministeriets synspunkter.

Juli 1995: Brev fra Aabenraa

Udspillet kom fra Aabenraa, nærmere betegnet fra erhvervsdirektør Poul-Chr. Jørgensen, Aabenraa Erhvervscenter. I et brev af 4. juli 1995 skrev han til Dansk Sprognævn:

»Aabenraa staves som bekendt med *Aa*, hvilket internationalt (eks. i EU-sammenhænge) har den fordel, at vi ved at undlade det udenlands totalt ukendte og uforståelige *Å*, reelt skulle gøre det muligt for udlændinge at finde Aabenraa i registre, adresselister m.v.

Men sådan er realiteterne desværre ikke.

Aabenraa alfabetiseres konsekvent forkert, nemlig under *Å*, hvilket man internationalt ikke har nogen jordisk chance for at vide, og som næppe kan undgå at betyde, at ordrer og samhandel opgives, da »vi« ikke »findes« alfabetisk.

Det samme gælder jo for virksomheder, der har bynavnet med i firmanavnet.

- Hvorfor accepteres denne konsekvente fejl fra officiel side?
 - Hvornår agter man, - ligeledes fra officiel/Deres side -, at rette denne fejlalfabetisering?
- «

Juli 1995: Brev fra Sprognævnet

Dansk Sprognævnet sendte 17. juli 1995 følgende svar til Aabenraa Erhvervscenter:

»Tak for Deres brev af 4.7.1995 om alfabetisering af *Aabenraa* (og andre navne med *aa = å*).

Deres første spørgsmål lyder: »Hvorfor accepteres denne konsekvente fejl [dvs.

alfabetisering af *aa* som *å*] fra officiel side?«. Hertil kan vi svare at der ikke er tale om en fejl, og at den nævnte alfabetisering ikke *accepteres*, men *foreskrives* fra officiel side.

Deres andet spørgsmål lyder: »Hvornår agter man, - ligeledes fra officiel/Deres side -, at rette denne fejlalfabetisering?«. Hertil er igen at sige at der ikke er tale om en fejlalfabetisering som bør rettes, men tværtimod om en korrekt alfabetisering som bør opmuntres. Vi kan yderligere bemærke at der ikke fra Dansk Sprognævns side - og så vidt vi ved heller ikke fra anden officiel eller autoritativ side - er planer om at ændre den danske alfabetiseringsregel om at *aa* alfabetiseres som *å*.

Om alfabetiseringen af *aa* og om baggrunden for placeringen af *aa* sidst i alfabetet kan vi i øvrigt oplyse følgende:

Ifølge Retskrivningsreglerne i Dansk Sprognævn: Retskrivningsordbogen, 1986 (§ 1.1), består det danske alfabet af de 29 bogstaver *a, b, c ... v, w .. æ, ø, å*. Bogstavforbindelsen *aa* er altså ikke her regnet for et selvstændigt bogstav i alfabetet.

I ordbogens paragraf om alfabetisk rækkefølge (§ 4) er der imidlertid givet regler for placeringen af forbindelsen *aa* i alfabetet. Efter disse regler skal *aa* udtalt som én vokal placeres på samme måde som *å*, dog således at rækkefølgen er *å - aa* i tilfælde hvor den eneste forskel på to ord er forskellen *å* : *aa*, fx *Nygård - Nygaard*. Samme placering foreskrives i Dansk Standards alfabetiseringsregler (DS 377, 3. udg., april 1980, pkt. 1.3.1) og i folkebibliotekernes alfabetiseringsregler (Alfabetiseringsregler for danske biblioteker og bibliografier. Udarbejdet af Det danske Katalogregeludvalg, 5. opl., 1984), § 1.2.2.4).

Da det med retskrivningsbekendtgørelsen af 22.3.1948 blev bestemt at *å* skulle erstatte *aa* i sprogets almindelige ord, blev det ikke samtidig fastlagt hvor det nye bogstav skulle stå i alfabetet, og det var i nogle år uklart om det skulle stå forrest i alfabetet (som det gamle *aa* gjorde) eller sidst (som i norsk; i svensk er rækkefølgen sidst i alfabetet *å - ä - ö*). Placeringen blev fastlagt i en kort undervisningsministeriel bekendtgørelse af 8.2.1955, hvorved det blev fastsat at *å* skulle have »sin plads sidst i alfabetet«. Og i Retskrivningsordbog, udg. af Dansk Sprognævn, 1955, blev så også *aa* placeret, idet det her blev fastsat at navne med *å* og navne med *aa* skal alfabetiseres sammen, eller sagt på en anden måde at *å/aa* indgår i alfabetet som dettes sidste element.

De har naturligvis ret i at det er upraktisk at udlændinge der slår op i danske registre, og som ikke kender til de særlige danske lydbetegnelser *å* og *aa*, ikke kan finde navne som fx *Aabenraa*, idet de vil søge dem i begyndelsen af alfabetet og ikke sidst i alfabetet hvor de faktisk står. Og problemet er naturligvis større jo længere fremme i ordet *aa*'et står: Chancen for at finde fx *Grenaa* og *Lyngby-Taarbæk* er større end chancen for at finde fx *Aabenraa* og *Aalborg*. Og med skrivemåder som *Åbenrå* og *Århus* ville det ikke være meget bedre. En udlænding uden kendskab til de danske specialtegn ville utvivlsomt blot se bort fra »krusedullen« over *a*'et og stadig lede i den gale ende af alfabetet. En vågen udlænding kunne dog tænkes at ville få mistanke om at bollen over *å*'et betyder noget (på samme måde som fx tilden over *n* i spansk gør *ñ* til et selvstændigt bogstav forskelligt fra det almindelige *n*). Tilsvarende advarselssignaler udsender *aa* jo ikke.

Som nævnt i indledningen til dette brev er der ingen udsigter til at de danske alfabetiseringsregler vil blive ændret, lige så lidt som man kan forestille sig en generel ændring af *å* til *aa*. Udlændinge der vil bruge registre udarbejdet for danskere, må altså lære sig de danske alfabetiseringsregler. Eller redaktører af danske registre der erfaringsmæssigt bruges meget af udlændinge, må sørge for at registrene indeholder henvisninger der kan hjælpe brugerne frem til »eksotiske« bogstaver som *æ*, *ø* og *å/aa*.«

September 1995: Brev fra Aabenraa

I Aabenraa Erhvervscenter var man ikke helt tilfreds med dette svar, men vendte tilbage til sagen i et brev af 26. september 1995. I det nye brev paralleliseredes *Aa* med bl.a. *Oe* og *Ae*:

» ..

»*Oe*« danner *Ø*.

»*Ae*« danner *Æ* - og der er flere...

Vi anser »problemerne« ens for alle disse. I modsætning til »*Aa*« alfabetiseres de andre dog lige så konsekvent under deres, - efter vor mening -, korrekte status, nemlig henholdsvis under *O* og *A*.«

Erhvervsdirektøren anførte at der var behov for at få ændret de gældende danske alfabetiseringsregler så de i højere grad var internationalt brugbare, og spurgte om hvem Aabenraa skulle henvende sig til for at få ændret reglerne.

November 1995: Brev fra Sprognævnet

I sit svar (af 22.11.1995) skrev Sprognævnet bl.a.:

»Vi mener som allerede nævnt i vores sidste brev at reglen næppe kan ændres, og som det også er fremgået af vores brev, anser vi heller ikke en ændring for ønskelig. Sprognævnet betragter fortsat bogstavforbindelsen *aa* som en variant af bogstavet *å*, der i alfabetiseringsreglerne for dansk bør behandles på samme måde som *å*. Det vil vi også svare hvis vi skulle blive spurgt af vores ministerium, Kulturministeriet, som nok er den instans De må henvende Dem til hvis De ønsker at foretage Dem yderligere i denne sag.«

December 1995: Brev fra Aabenraa

Aabenraa Erhvervscenter henvendte sig derefter den 4. december 1995 til Kulturministeriet. Det påpeges over for ministeriet at *Aa* »som den *eneste* af de kendte bogstavs-kombinationer« i modsætning til fx *Oe* og *Ae* udtalt som »ø« og »æ« ikke placeres efter de skrevne bogstaver, men efter udtalen. Brevet slutter med følgende afsnit:

»Vi vil derfor hermed gerne helt officielt anmode om, at den »*Aa*«-alfabetiseringsfejl, som

vi netop har påpeget, snarest bliver taget op for en hurtig ændring, der ikke mindst er påkrævet nu, hvor international samhandel, eksport og import er en væsentlig faktor for landet som helhed, herunder vore virksomheder, hvad enten de er placeret i byer med »Aa«-navne, eller som firmanavn har en bogstavskombination med »Aa«.«

Januar 1996: Brev fra Kulturministeriet

Kulturministeriet bad derefter 22. december 1995 Dansk Sprognævn om en udtalelse. Som svar sendte nævnet 4. januar 1996 kopi af den ovenfor citerede og refererede brevveksling mellem Aabenraa Erhvervscenter og Sprognævnet og pointerede at det er »nævnets bestemte opfattelse at reglen om at Aa/aa skal alfabetiseres som Å/å, bør bibeholdes«. Den 30. januar skrev så Kulturministeriet til Aabenraa Erhvervscenter og meddelte at ministeriet »ikke [fandt] anledning til at modsætte sig indstillingen fra Dansk Sprognævn«.

Sommeren 1997: Invitation til demonstration

Herefter var der ro om *Aabenraas* plads i alfabetet i halvandet år. Men i sommeren 1997 blev sagen taget op igen af »IdéGruppen Aabenraa«, der i en husstandsomdelt folder opfordrede borgerne i Aabenraa til at deltage i en demonstrationsudflugt til København med det »formål at få Kulturministeren til at ændre Dansk Sprognævns oldgamle alfabetiseringsregler - og dermed få byens navn på fleres læber«.

Arrangørerne af demonstrationen opfordrede såvel kulturminister Ebbe Lundgaard som Dansk Sprognævn til at møde op ved demonstration og forsvare sig, men begge sagde nej tak.

September 1997: Svar fra kulturministeren

Kulturministeren anførte i sit svar (5. september 1997) at det var »ministeriets vurdering, at der her er tale om et forhold vedrørende retskrivningen, som hører under Dansk Sprognævn«, og tilføjede at Dansk Sprognævns funktion og virksomhed jo nu var fastlagt ved sprognævnsløven af 14.5.1997, der bl.a. fastslår »at Dansk Sprognævn fastlægger den danske retskrivning og redigerer og udgiver den officielle danske retskrivningsordbog«.

Ministeren fandt således stadig ikke anledning til at ændre alfabetiseringen af Aa/aa, men understregede at det ikke var »et spørgsmål om hårdhudethed eller manglende vilje, men ud fra den betragtning, at vi har en institution, der nu ved lov har til opgave at fastlægge regler herom«.

September 1997: Svar fra Sprognævnet

Sprognævnet henviste i sit svar (15.9.1997) til den tidligere korrespondance i sagen, specielt nævnets brev fra juli 1995 (gengivet ovenfor), og udsendte i øvrigt samme dag en pressemeddelelse med følgende ordlyd:

»En gruppe borgere fra Aabenraa vil sammen med fire elefanter fra Cirkus Benneweis

torsdag den 18. september i København demonstrere mod »skrankepaverne i Dansk Sprognævn«. Formålet med demonstrationen er at få flyttet bogstavet *Aa/aa* fra sidstepladsen i alfabetet til førstepladsen, sådan at bynavnet *Aabenraa* kan komme til at stå forrest i alfabetiske registre.

Den regel som Aabenraaborgerne protesterer imod, er reglen om at bogstavet *Å/å* - også når det skrives på den gammeldags facon *Aa/aa* - er alfabetets sidste bogstav. Det har i mere end 40 år været den helt almindelige regel i telefonbøger, registre, leksika, ordbøger, bibliotekskartoteker osv. Den følges også af nyere danske elektroniske tekstbehandlingsprogrammer som WordPerfect og Word.

Dansk Sprognævn kan ikke gå ind for at der laves om på denne regel.

Der skal nemlig vægtige grunde til at ændre en almindeligt anerkendt praktisk regel som *Aa*-reglen. At den fører til at *Aabenraa* ikke kommer til at stå allerførst i alfabetisk ordnede registre, kan naturligvis ikke motivere at man skulle begynde at flytte rundt på alle de navne der indeholder - ikke bare begynder med - *aa* (*Saaby, Østergaard, Grenaa* osv., osv.). Og at navne som *Aabenraa* (og andre danske specialiteter som *Ærø, Østerlars* og *Århus*) forputter sig i udenlandske registre, der ikke kender de særlige danske bogstaver, er heller ikke nok til at ændre en velfungerende og indarbejdet dansk alfabetiseringspraksis.

Men det udelukker naturligvis ikke at man tager hensyn når man laver registre som specielt retter sig til udlændinge. F.eks. kan man da udmærket i særlig eksportrettede registre anbringe *Aa/aa* som *a + a*, dvs. dér hvor man regner med at den mulige kunde vil søge efter det. Eller man kan som en service for udenlandske brugere af et i øvrigt dansk register med regelmæssige mellemrum, f.eks. nederst på hver anden side, anbringe et alfabet der viser læseren den særlige danske bogstavrækkefølge.«

September 1997: Spørgsmål i Folketinget

Allerede en uge inden den planlagte demonstration på Christiansborg Slotsplads var sagen om alfabetiseringen af *Aabenraa* nået til Christiansborg. Den 8. september 1997 havde et af Aabenraas folketingsmedlemmer, Jan Køpke Christensen fra Fremskridtspartiet, nemlig i Folketinget stillet kulturministeren følgende spørgsmål til skriftlig besvarelse:

»Vil ministeren forklare logikken i, at Dansk Sprognævn ikke vil acceptere, at f.eks. byen Aabenraa placeres forrest i forskellige opslagsværker?
(Spm. nr. S 3347).

Begrundelse

Spørgeren har observeret, at Aabenraa med rimelighed er dybt utilfreds med, at man ikke fra Dansk Sprognævns side vil acceptere, at Aabenraa placeres forrest, fordi *aa* udtales som *å*, og ifølge Dansk Sprognævns opfattelse derfor hører til sidst i alfabetet. Det er efter spørgerens opfattelse fuldstændig ulogisk, at Aabenraa skal placeres bagerst. Aabeloe

(navnet udtales Æbelø) placeres jo heller ikke under æ, ligesom f.eks. den sønderjyske amtsborgmester Philipsen findes under p og ikke f. Det ulogiske forstærkes af, at man på det verdensomspændende internet altid finder Aabenraa under a. Som bekendt findes det danske å ikke i international sammenhæng. Sagen kan umiddelbart synes ligegyldig - det er den imidlertid ikke. Blandt andet af hensyn til logikken i Dansk Sprognævns afgørelse, samt Aabenraas markedsføringsmuligheder i udlandet, bør ministeren skære igennem. Det handler om at bruge den sunde fornuft og logiske tankegang, så enkelt er det. Derfor vil spørgeren bede om ministerens egen holdning til sagen. Samtidig vil spørgeren gerne i svaret have en kommentar til, om ministeren vil være til stede, naar Aabenraas borgere demonstrerer på Christiansborg Slotsplads den 18. september 1997.«

September 1997: Svar fra ministeren

Det indtil videre sidste ord i sagen er kulturminister Ebbe Lundgaards svar af 18.9.1997 til Jan Køpke Christensen:

»Spørgsmålet har været forelagt Dansk Sprognævn, som har oplyst, at det er korrekt, at *Aa/aa* udtalt som »å« behandles anderledes med hensyn til alfabetisering end bogstavforbindelser som fx *Ph* og *Oe* udtalt som henholdsvis »f« (i Philipsen) og »ø« (i Oehlenschläger). Forskellen viser sig ved, at *Aa/aa* placeres svarende til udtalen, nemlig sammen med *Å/å*, mens *Ph*, *Oe* mv. ikke placeres under *F* eller *Ø* svarende til deres udtale, men under *P* og *O* svarende til deres stavemåde alene.

Grunden til denne særlige behandling af *Aa/aa* er, at skrivemåderne *Aa/aa* og *Å/å* i det danske alfabet regnes for samme bogstav. Eller sagt på anden måde: Bogstavet »å« har to skrivemåder eller grafiske varianter, *Å/å*, der bruges i alle sprogets almindelige ord og i visse sted- og personnavne, og *Aa/aa*, der bruges i visse sted- og personnavne. Forholdet mellem *Å/å* og *Aa/aa* svarer her til forholdet mellem *æ* og *ä* og mellem *ø* og *ö*, der ligeledes regnes for ét bogstav i de danske alfabetiseringsregler. I modsætning hertil står så bl.a. *F*, *Ph*, og *V* (i fx navnet *Vogel*) og *Ø* og *Oe*, der ikke regnes for samme bogstav.

Sprognævnet har endvidere oplyst, at det naturligvis kan diskuteres, hvornår forskellige skrivemåder af samme lyd skal regnes som samme bogstav, og hvornår de ikke skal. Der er imidlertid ikke tvivl om, at behandlingen af *Å/å* og *Aa/aa* som samme bogstav og af fx *F*, *Ph* og *V* som forskellige bogstaver, er en praktisk løsning, der svarer godt til den måde, som de forskellige bogstaver og bogstavkombinationer opfattes på af danske sprogbrugere.

Under alle omstændigheder er der efter Dansk Sprognævns opfattelse tale om en velfungerende og velindarbejdet praksis, som har været fulgt i 40 år i så at sige alle danske telefonbøger, registre, leksika, ordbøger, bibliotekskartoteker osv. Den følges også af nyere danske elektroniske tekstbehandlingsprogrammer som WordPerfect og Word, når de bruges til at lave alfabetiske sorteringer.

Efter min vurdering drejer sagen sig i det hele taget om et forhold vedrørende retskrivningen, som hører under Dansk Sprognævn.

Situationen i dag er den, at Dansk Sprognævns funktion og virksomhed er fastlagt ved lov,

som blev vedtaget i Folketinget den 30. april 1997. Loven fastslår bl.a., at Dansk Sprognævn fastlægger den danske retskrivning og redigerer og udgiver den officielle danske retskrivningsordbog.

Loven skal ses i sammenhæng med Undervisningsministeriets lov om dansk retskrivning, som trådte i kraft den 1. august 1997. Kopi af de to love vedlægges. [Lovene er optrykt i *Nyt fra Sprognævnet* 1997/3, s. 5-8. HGJ].

Når ministeriet ikke finder anledning til at ændre forholdene omkring alfabetisering af »Aa«, er et ikke et spørgsmål om manglende vilje mod Aabenraa, men ud fra den betragtning, at vi har en institution, som nu ved lov har til opgave at fastlægge regler herom.

Dansk Sprognævn har over for ministeriet oplyst, at nævnet udmærket er klar over, at Aabenraa har problemer med sin placering i registre, der bruges af udlændinge, der ikke kender de særlige bogstaver i dansk. Her deler Aabenraa skæbne med byer som *Ærøskøbing, Østerlars, Århus og Aalborg*.

De specielle danske bogstaver og de særlige regler for deres placering i alfabetet er en af de omkostninger, der er ved overhovedet at opretholde dansk som - dansk. Vores sprog er beklageligvis indrettet sådan, at en udlænding kan komme til at lede længe og måske forgæves i et dansk register efter navne som *Sønderby, Mærsk* og *Åmund/Aamund*. Og det kan da heller ikke udelukkes, at et dansk firma går glip af en eksportordre, fordi en udenlandsk køber ikke har kunnet finde det navn med *æ, ø* eller *å (aa)*, som han søgte efter.

Sprognævnet mener ikke, at vi løser disse problemer ved at lave om på eller afskaffe de specielle danske bogstaver og alfabetiseringsregler, men ved at sørge for at give oplysninger om dem i de registre, som vi ved i særlig grad bliver brugt af udlændinge. Jeg er enig med Sprognævnet i disse betragtninger.

Med hensyn til arrangementet på Christiansborg Slotsplads den 18. september 1997 kan jeg oplyse, at jeg ikke kan muligheden for at deltage.«

Hvad nu?

Aabenraaborgernes aktion kom altså ikke til at give det resultat som de havde ønsket. Reglen for placeringen af dobbelt-*a (Aa/aa)* er stadig den der står i Retskrivningsordbogens § 4.2:

Når bogstavforbindelsen *aa* udtales som én vokal, alfabetiseres den som *å* uanset om den betegner en *a*-lyd eller en *å*-lyd. Hvis den eneste forskel på to ord er at det ene skrives med *å* og det andet med *aa*, kommer formen med *å* først, fx *krål - kraal, Nygård - Nygaard*. Når *aa* udtales som to vokaler (dvs. når de to *a*'er hører til hver sin stavelse som i fx *ekstraarbejde*), alfabetiseres forbindelsen som to *a*'er.

HGJ

Et tungtvejende indslag i demonstrationen 18.9.1997 på Christiansborg Slotsplads var fire elefanter. Elefanterne, der var udlånt af Cirkus Benneweis, var forsynet med aktionens logo, navnet *Aabenraa* skrevet med to dobbelte snabel-a'er: @@benraa. Foto: Henrik Holmberg.

[Til indholdsfortegnelsen](#)

Sprognævnet - hvem er det?

Af *Henrik Galberg Jacobsen*

I sidste nummer af *Nyt fra Sprognævnet* aftrykte vi de to nye love om det danske sprog, *retskrivningsloven* og *sprognævnensloven*, og den nye bekendtgørelse om Dansk Sprognævnets virksomhed og sammensætning, *sprognævnets bekendtgørelsen*. Og i artiklen »Ordnete forhold« orienterede vi om de sproglige og retskrivningsmæssige konsekvenser af de nye bestemmelser. I dette nummer af *Nyt fra Sprognævnet* ser vi nærmere på Sprognævnets opbygning og organisation, med udgangspunkt i de personer der er tilknyttet nævnet.

Personerne i Sprognævnet falder i to hovedgrupper, *de ansatte* og *medlemmerne* (repræsentantskabet, arbejdsudvalget og formanden).

De ansatte

De ansatte er dem der har Sprognævnet som deres daglige arbejdsplads. De udgør den del af Sprognævnet der i sprognævnensloven er omtalt som nævnets *forsknings- og informationsinstitut*. Det er dem der udfører det daglige arbejde i nævnet. Det er dem

der tager telefonen når sprognævnsbrugerne - spørgerne og abonnenterne - ringer til nævnet, og det er dem der svarer på de allerfleste af de breve der kommer til nævnet. Det er dem der ved avislæsning, tv-kigning mv. følger med i de ændringer der sker med sproget. Og det er dem der laver det grundlæggende redaktionsarbejde når der skal udsendes nye udgaver af Retskrivningsordbogen (den seneste kom i 1996).

Sprognævnet har for tiden 9 fastansatte medarbejdere:

seniorforsker, cand.mag. *Else Bojsen*
forsker, cand.mag. *Henrik Holmberg*
seniorforsker, mag.art. *Henrik Galberg Jacobsen*
seniorforsker, cand.mag. *Pia Jarvad*
seniorforsker, cand.mag. *Vibeke Sandersen*
forsker, cand.mag. *Jørgen Schack*
informationsmedarbejder, bibliotekar *Morten Garde*
assistent *Hanne Broch*
overassistent *Anette Klett*

Foruden det fastansatte personale er der i Sprognævnet beskæftiget nogle studentermedhjælpere - for tiden 4.

Medlemmerne

Medlemmerne er først og fremmest personer der er udpeget af forskellige institutioner eller organisationer. De er ikke ansat i nævnet, men fungerer som repræsentanter for forskellige sprogbrugergrupper og sprogholdninger. Enkelte (for tiden 3) er dog »personlige medlemmer«, dvs. medlemmer der er udpeget på grund af særlige personlige kvalifikationer, og som altså ikke repræsenterer andre end sig selv. Medlemmerne har til opgave at være med til - inden for rammerne af retskrivningsloven, sprognævnsloven og sprognævnsbekendtgørelsen - at udstikke de mere principielle linjer for Sprognævnets arbejde.

Medlemmerne af Sprognævnet består af to grupper, *repræsentantskabet* og *arbejdsudvalget*.

Repræsentantskabet

Repræsentantskabet udgøres af alle nævnets medlemmer. Der kan være i alt 30 medlemmer i repræsentantskabet, og for tiden er alle 30 pladser besat. Medlemmerne udpeges for 3 år ad gangen. Indtil udgangen af 1999 har repræsentantskabet følgende medlemmer (i parenteser efter navnene er det anført hvem de enkelte er udpeget af, eller om de er personlige medlemmer):

Professor *Erik Hansen* (formand, personligt medlem)
Lektor *Inge Lise Pedersen* (næstformand, Rektorkollegiet)
Forfatteren og oversætteren *Anne Marie Bjerg* (Dansk Forfatterforening og Danske Skønlitterære Forfattere)
Lektor *Mogens Damm* (Kulturministeriet)

Professor, dr.phil. *Niels Davidsen-Nielsen* (personligt medlem)
Kontorchef *Tom Feilberg* (EU's Sprogtjenester)
Lektor, fil.dr. *Hans Götzsche* (Rektorkollegiet)
Generalsekretær *Henrik Hagemann* (Foreningen Norden)
Programchef *Connie Hedegaard* (Danmarks Radio og TV 2)
Lektor, Ph.D. *Carol Henriksen* (Rektorkollegiet)
Ledende redaktør, mag.art. *Ebba Hjorth* (Det Danske Sprog- og Litteraturselskab)
Informationskonsulent, cand.comm. *Merete W. Hoffmann* (Statens Information)
Redaktionssekretær *Finn Holle* (Folketingets Informations- og Dokumentationsafdeling)
Skuespilleren *Solbjørg Højfeldt* (Dansk Skuespiller Forbund)
Lektor *Gitte Ingerslev* (Dansk Lærerforening)
Overlærer *Else Johansen* (Danmarks Lærerforening)
Lektor, dr.phil. *Bent Jørgensen* (Stednavneudvalget)
Oversætter *Marianne Kamstrup* (Dansk Standard)
Chefredaktør, adm.dir. *Lisbeth Knudsen* (Danske Dagblades Forening)
Professor *Jørn Lund* (personligt medlem)
Lektor *Henrik Møller* (Dansk Lærerforening)
Kontorchef *Henrik Estrup Nielsen* (Justitsministeriet)
Lektor, mag.art. *Bent Pedersbæk Hansen* (Modersmål-Selskabet)
Professor, dr.phil. *Peder Skyum-Nielsen* (Rektorkollegiet)
Forfatteren *Pia Tafdrup* (Det Danske Akademi)
Departementsråd *Søren Thorup* (Statsministeriet)
Professor, dr.phil. *Ole Tøgeby* (Rektorkollegiet)
Journalist *Søren Wormslev* (Dansk Journalistforbund)
Forbundsformand, cand.ling.merc. *Jeannette Ørsted* (Erhvervsprogligt Forbund)
Lektor *Anders Østergaard* (Undervisningsministeriet)

Repræsentantskabets sammensætning er ændret en smule i forbindelse med den nye sprognævnslø. De vigtigste ændringer er at Dansk Standard, Erhvervsprogligt Forbund, Folketingets Informations- og Dokumentationsafdeling og Modersmål-Selskabet nu også har fået en repræsentant i Sprognævnet.

Medlemmerne af repræsentantskabet samles fast én gang om året i forbindelse med aflæggelsen af nævnets årsberetning. Derudover holdes der undertiden et ekstra møde, hvor medlemmerne drøfter et sprogligt emne af mere principiel betydning.

Arbejdsudvalget

På det første repræsentantskabsmøde i en ny beskikkelsesperiode vælger repræsentantskabets medlemmer hvem der skal være formand og næstformand i nævnet, og hvem der skal sidde i nævnets arbejdsudvalg. Udvalget består for tiden af følgende 9 medlemmer:

Erik Hansen (formand)
Inge Lise Pedersen (næstformand)
Anne Marie Bjerg
Mogens Damm
Niels Davidsen-Nielsen

Tom Feilberg
Ebba Hjorth
Bent Jørgensen
Henrik Møller

Arbejdsudvalget, der altovervejende består af folk med dansk sprog som fag, kan beskrives som en kombination af en bestyrelse og en redaktionskomité.

Udvalget mødes 7-8 gange om året og behandler sammen med de videnskabelige medarbejdere vigtigere eller mere principielle spørgsmål. Det drejer sig bl.a. om sproglige spørgsmål af juridisk betydning, fx udtalelser til brug i retssager. Og det drejer sig om behandling og godkendelse af de artikler og svar der trykkes i Nyt fra Sprognævnet. Også nye udgaver af Retskrivningsordbogen er arbejdsudvalgets ansvarsområde. Det er ligeledes arbejdsudvalget der står for ansættelse af videnskabelige medarbejdere i nævnet.

Formanden

En særlig rolle spiller nævnets formand, der siden 1985 har været *Erik Hansen*, professor i dansk sprog ved Københavns Universitet.

Formanden står i en slags mellemstilling mellem de ansatte og medlemmerne. Han er på den ene side det medlem der har til opgave at indkalde til og lede møder i repræsentantskabet og i arbejdsudvalget. På den anden side er han efter sprognævnslovens § 8 leder af de ansatte i forsknings- og informationsinstituttet. Det kan forekomme vanskeligt når formanden ikke har sin daglige arbejdsplads i Sprognævnets lokaler. I praksis fungerer det på den måde at de ansatte udfører størstedelen af arbejdet på egen hånd og nøjes med at forelægge vanskeligere eller mere principielle problemer for formanden på jævnlige møder. Og når formanden, som det er tilfældet i øjeblikket, har sit faste arbejde i samme bygning som Sprognævnets personale (Københavns Universitet Amager), er det normalt let at få mulighed for at mødes og tale sammen. Men også med en fjerntboende formand fungerer systemet. Det viser bl.a. de 12 år (1973-1984) da nævnets formand var *Allan Karker*, universitetslektor i nordiske sprog ved Aarhus Universitet.

Artiklen er en ajourført og forkortet version af artiklen »Sprognævnet, det er os« i Nyt fra Sprognævnet 1991/4, s. 1-5.

Henrik Galberg Jacobsen (f. 1944) er seniorforsker i Dansk Sprognævn.

[Til indholdsfortegnelsen](#)

Spørgsmål og svar

Artist

Spørgsmål: I radioen hørte jeg en programvært omtale nogle musikere og sangere som *artister*. Kan ordet virkelig bruges sådan?

Svar: I vores klassiske ordbogsværk, Ordbog over det Danske Sprog, står der som betydning 1) af ordet *artist* 'udøvende dyrker af kunst; kunstner; nu især om kunstnere og forfattere, der udmærker sig ved en kunstnerisk udarbejdet form' (bd. 1, 1919). Også Nudansk Ordbog, 15. udg., 1993, har betydningen 'kunstner, især om kunstner, der lægger vægt på formen' som betydning 1), her illustreret med et moderne eksempel, nemlig *forfatteren er en forfinet artist*. Denne betydning anføres også i Politikens Store Nye Nudansk Ordbog, 1996, her dog ikke som den første betydning. Gyldendals Fremmedordbog, 11. udg., 1993, har 'kunstner; kunstner der særlig dyrker kunstens formelle sider' som den først anførte betydning.

Denne betydningsangivelse bekræftes af Sprognævnets store samling citater fra aviser, tidsskrifter og faglitteratur. Vi anfører et par eksempler:

Det er som Artist, Oehlenschläger revolutionerer den danske Digtning. (F.J. Billeskov Jansen: Danmarks Digtekunst III, 1958, s. 40).

Hvis man vil lave udsendelser som gør kristendommen til blodig virkelighed .. må man også indkalde de skarpeste hjerner og stærkeste artister som hjælpere - Lindhardt, Bukdahl, Løgstrup, Viggo Clausen, Villy Sørensen. (Leif Blædel i Information 19.2.1970).

Betydningen 'person der optræder på varieteer, cirkus o.l. steder' har Ordbog over det Danske Sprog, bd. 1, 1919, som betydning 2), belagt med et citat fra Johannes V. Jensen:

(han havde) besluttet sig til at blive Artist. Han vilde være Akrobat (Johannes V. Jensen: Einar Elkær, 1898).

Såvel Nudansk Ordbog, 15. udg., 1993, som Politikens Store Nye Nudansk Ordbog, 1996, og Gyldendals Fremmedordbog, 11. udg., 1993, har også betydningen 'cirkusartist'. Politikens Store Nye Nudansk Ordbog har endda denne betydning som den første, og Nudansk Ordbog pointerer at det er i betydningen 'cirkusartist, akrobat' at ordet i det 18. århundrede er lånt fra fransk *artiste*. Dette ord er en afledning af latin *ars*, pluralis *artes* 'kunst', pluralis 'kunster'.

Imidlertid er der i de senere år dukket en ny brug af ordet *artist* op, som ikke fremgår af de gængse ordbøger. Denne brug har klart affinitet til betydningen 'kunstner der særlig dyrker kunstens formelle sider', da det drejer sig om kunstnere der kendetegnes ved brug af en speciel form, nemlig musikere, specielt rockmusikere. Det fremgår af vores citater at nogle brugere, formentlig de første, nemlig musikanmelderne, er sig bevidst at de her anvender ordet i en ikke gængs brug:

Og - ifølge ham selv - har han end ikke kontrakter med sine »artister«, som de kaldes i branchejargon'en, og som blandt andre tæller Troels Trier, Poul Dissing, Benny Holst, Arne Würgler, Erik Grip og Povl Kjøller. (Lasse Ellegaard i Weekendavisen 15.6.1979).

Det var udelukkende af hensyn til vores musikere, eller artister, som de med et fint engelsk ord hedder på branchesprog. (Peder Bundgaard i MM, juli/aug. 1985).

de kunstnere som i rocksammenhæng kaldes artister. (Ekstrabladet 15.7.1987).

De sidste eksempler fremhæver oven i købet at den nye brug stammer fra engelsk, og at

det specielt er rockmusikere der benævnes således. Det er den betydning the Concise Oxford Dictionary, 9. udg., 1996, ved hjælp af synonymet *an artiste* anfører som betydning 3, altså det fra fransk indlånte ord som igen forklares som 'a professional performer, especially a singer or a dancer' og andetsteds som 'professionel entertainer'. I samme forbindelse bør det nævnes at *Dansk Artistforbund* er navnet på den sammenslutning hvis medlemsskare blandt andet omfatter sangere, cirkusartister og fotomodeller.

Ordet *artist* kan med andre ord i høj grad bruges om musikere og sangere.

VS

[Til indholdsfortegnelsen](#)
